

Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja ettepanekud pankrotiseaduse ja teiste seaduste muutmiseks

Läbi arutatud ja heaks kiidetud Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja 19.06.2015 seminari pankrotihaldurite paneelil.

PRIORITEETSSED KÜSIMUSED

Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja (edaspidi Koda) kutsekogu juhatus, tuginedes kutsekogu liikmete esitatud ettepanekutele ning Koja pankrotiõiguse analüüsi ja muudatusettepanekute ettevalmistamise töögrupi, Koja õiguskomisjoni ja Koja kutsekogu juhatuse eelnevalt tehtud töö tulemustele, peab pankrotimenetluse ning laiemas plaanis kogu maksejõuetusmenetluse efektiivse ja eesmärgipärase läbi viimise seisukohalt oluliseks võimalikult kiire lahenduse leidmist alljärgmistes küsimustes.

I osa: Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja poolt eelnevalt esitatud prioriteetsed pankrotiseaduse jt seaduste muudatusettepanekud, mille menetlemist taotletakse võimalikult kiiresti esimeses järjekorras

Käesolevas osas esitatakse ettepanekud, mille menetlemist peab Koja kutsekogu juhatus esmatähtsaks.

Ettepanek nr 1.1.

Kehtiv PankrS § 65 lg 1 sätestab:

Halduril on õigus saada tasu oma ülesannete täitmise eest. Pankrotihalduri tasu määrab kohus pankrotimenetluse lõpparuande kinnitamisel, olles ära kuulanud halduri, võlgniku ning pankrotitoimkonna arvamuse. Halduri taotlusel määrab kohus halduri tasu büroole, mille kaudu haldur tegutseb.

1.1.1.Pankrotiseaduse § 65 lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(1) Halduril on õigus saada tasu oma ülesannete täitmise eest. Pankrotihalduri tasu määrab kohus esialgse jaotusettepaneku kinnitamise, jaotusettepaneku kinnitamise ja pankrotimenetluse lõpetamise määrusega. Halduri tasu määratakse vastavalt käesoleva seaduse § 65¹ lõigetes 1 või 2 toodud tabelitele tasu taotluse esitamise ajaks pankrotivarasse laekunud ja pankrotivara hulka arvatud rahast lähtudes, olles ära kuulanud pankrotitoimkonna arvamuse. Igakordselt määratavast tabelijärgsest tasust arvatakse maha samas menetluses varem määratud halduri tasu. Halduri taotlusel määrab kohus halduri tasu büroole, mille kaudu haldur tegutseb.“

1.1.2. Pankrotiseaduse § 65 täiendatakse lõikega 1¹ järngevast sõnastuses:

„(1¹) Halduri põhjendatud taotlusel võib kohus määrata halduri tasu ka muu määrusega kui viimasest tasu määramisest on möödas rohkem kui aasta ja halduri tegevuse tulemusena pankrotivarasse laekunud ja pankrotivara hulka arvatud raha on oluliselt suurenenud. Sellisel tasu määramisel võetakse arvesse käesoleva seaduse § 65 lg 1 teises ja kolmandas lauses toodud põhimõtteid.

1.1.2. Pankrotiseaduse § 65 lõige 3 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(3) Halduri taotlusel määrab kohus pärast pankrotitoimkonna arvamuse ärakuulamist haldurile esialgse tasu, mis tasaarvestatakse esialgse jaotusettepaneku kinnitamise, jaotusettepaneku kinnitamise, pankrotimenetluse lõpetamise määrusega või muu määrusega haldurile määratud tasuga. Halduri taotlus lahendatakse määrusega.“

1.1.3. Pankrotiseaduse § 65 täiendatakse lõikega 12 alljärgnevas sõnastuses:

„(12) Kui halduri tasu arvestamise aluseks olev pankrotivara puudub või selle maht on hoolimata halduri aktiivsest ja kohasest tegutsemisest väike, määrab kohus pankrotihalduri taotlusel pankrotihalduri tasu käesoleva seaduse § 23 lõigete 1–3 alusel.“

Selgitus:

Lõike 1 muudatuse üheks eesmärgiks on tuua halduri korralise tasustamise hetk lähemale tasu arvestamise asjaolude selgumise hetkele. Praegu kehtiv PankrS § 65 lg 3 põhimõtteliselt võimaldab kohtul määrata haldurile esialgse tasu (sisult avansilise tasu, mitte pankrotivara hulka arvatud rahast lähtudes), kuid selline tasustamise viis ei ole tavaline ning sel alusel tasu saamiseks peab haldur esialgset tasu taotledes põhjendama, missugused erakorralised asjaolud tingivad reeglist kõrvalekaldumise vajaduse. Muudatuse tulemusena peaks haldurile pankrotivara hulka arvatud rahast lähtudes tasu määramine muutuma reeglina ka jaotusettepaneku, sh esialgse jaotusettepaneku kinnitamise käigus lahendatavaks küsimuseks.

Eisialgne jaotusettepanek ja jaotusettepanek esitatakse tavaliselt juhul, kui on müüdüd vähemalt osa pankrotivara hulka kuuluvast varast ja selle eest on laekunud pankrotipesale raha. Pankrotihalduri tasu määratakse lähtudes pankrotivara hulka arvatud rahast, see aga ei saa menetluse käigus väheneda, vaid ainult suurened.

Juba määratud määratud tasu ei oleks mitte esialgne tasu (avanss), vaid pankrotivara hulka arvatud rahast lähtuv tasu, mis ei kuuluks hiljem vähendamisele vaid saaks üksnes suurened kui suureneb pankrotivara hulka arvatud raha.

Tasu määratakse reaalselt laekunud vara järgi igal tasu taotlemise hetkel, kui mingi osa tasust on juba määratud, siis järgmisel määramisel võetakse menetluse kestel pankrotivara hulka arvatud rahast arvatud tabelijärgsest tasust maha samas menetluses juba varem haldurile määratud tasu. Näiteks on esialgse jaotusettepaneku esitamise hetkeks laekunud pankrotivarasse raha 6401 eurot, millele vastavalt määratakse esialgse jaotusettepaneku kinnitamise määrusega tasu 1597 eurot. Kui esitatakse jaotusettepanek on näiteks laekunud 32001 eurot (sh enne esialgse jaotusettepaneku esitamist laekunud raha), millele vastav tabelijärgne tasu on alammääras 4665 eurot. Joatusettepaneku kinnitamise määrusega määratakse sel juhul tasu $4665-1597=3045$ eurot.

Säte muudab ajavahemiku resultaadi saavutamise (pankrotivaras raha suurenemine) ning resultaadi saavutamiseks tehtud töö tasustamise vahel lühemaks. Praegune kord, mille kohaselt pankrotihalduri tasustamine toimub kuid või isegi aastaid pärast tasustatava töö tegemist, erineb märkimisväärselt enamiku muude ametite pidajate tasustamise korrast. Kuna pankrotimenetluse lõpetamine viibib tihti haldurist mittesõltuvatel põhjustel (uurimine, kohtuvaidlused, jms.), ei ole põhjendatud halduri tasustamise edasilükkamine pankrotimenetluse lõpetamiseni.

Ettepanek täpsustab kehtivat regulatsiooni veel selles osas, et haldurile tasu määramine pankrotimenetluse lõppemisel toimub mitte ainult lõpparuande kinnitamisel vaid üks kõik millise pankrotimenetlust lõpetava määrusega.

Ettepaneku kohaselt kaotatakse seni kehtiv kohtu kohustus halduri tasu määramisel kuulata ära halduri ja võlgniku arvamus. Muudatusettepanekute esitamisel on arvesse võetud asjaolu, et nii seni kui ka edaspidi määrab kohus haldurile töötasu halduri taotluse alusel, mis iseenesest kajastabki halduri seisukohta. Seega sätte senises sõnastuses sisalduv halduri ärakuulamise nõue on liigne. Võlgniku igal juhul ärakuulamise kohustus on aga kõiki asjaolusid arvesse võttes ebaproportsionaalne. Seda põhjusel, et PankrS § 65 lg 5 kohaselt määrab kohus haldurile reeglina tasu PankrS § 65¹ lg 1 nimetatud alammääras. Praktikas ei pea kohus peaaegu mitte kunagi halduri tasustamisega seotud küsimuste otsustamiseks ei kohtuistungit ega kirj vahetust toimkonna ja võlgnikuga. Tasu määramise küsimuse lahendamiseks peab haldur seaduse täitmiseks hankima võlgniku ja toimkonna kirjaliku seisukoha ning lisama need oma tasutaotlusele. Toimkonna arvamus ärakuulamine on kooskõlas toimkonna funktsiooniga, kuid võlgnikul sellega võrreldav funktsioon puudub. Ka muudatusettepaneku rakendamisel jääb võlgnikule võimalus esitada kohtule vastuväiteid nii jaotusettepanekule kui lõpparuandele ja nende koosseisus olevale tasutaotlusele. Küll lahendab muudatusettepanek praktikas esineva olukorra, et kehtib nõue kuulata ära võlgniku seisukoht, kuid võlgnik ise seisukoha avaldamiseks huvi ega initsiatiivi ei ilmuta.

Ettepaneku esitamisel võetakse samuti arvesse asjaolu, et seadusandja on kehtestanud töötasu alammäära halduri kaitseks ning ülemmäära võlausaldajate kaitseks ning seetõttu on selgusetu, millist eesmärki täidab sätte senises sõnastuses sisalduv nõue välja selgitada, mida arvab võlgnik haldurile seadusandja kehtestatud piirides töötasu määramisest. Sellise nõude järgimine on eriti komplitseeritud nendel puhkudel, mil haldur on oma ülesannete täitmise käigus toonud esile võlgniku raskeid juhtimisvigu või kuriteo tunnustega tegusid ning esitanud võlgniku juhatuse liikme vastu varalisi nõudeid.

PankrS § 65 lg1¹ lisamise eesmärgiks on võimaldada kohtul määrata haldurile tasu ka juhul, kui näiteks on jaotusettepanek juba kinnitatud, pankrotivarasse laekub suur summa raha

halduri poolt läbi viidud kohtuvaidluse tulemusena kuid lõpparuande esitamine ei ole veel mingil põhjusel lähitulevikus võimalik.

PankrS § 65 lõike 3 muutmise eesmärgiks on sätte täpsustamine seoses lõikesse 1 sisseviidavate muudatustega.

PankrS § 65 lõikega 12 täiendamise tingib asjaolu, et tihti kuulutatakse pankrot välja hoolimata sellest, et ei ole pankrotivara, samuti on vähetõenäoline vara tagasinõudmine või tagasivõitmine. Haldur teeb pankrotimenetluses vajalikud toimingud, peab kohtuvaidlusi jne. Sellele vaatamata (kohtuvaidlused ehk ka võidetakse) ei laeku pankrotivarasse oluliselt raha. Kui lähtuda tasu määramisel põhimõttest, et tasu on 100% seotud laekunud pankrotivaraga, siis haldur saab sellistel juhtudel tasu, mis ei vasta tehtud tööle või jääb üldse ilma tasuta. Sellise ebaõiglase olukorra lahenduseks saab olla halduri tasustamine tunnitasu alusel samadel põhimõtetel nagu tasustatakse ajutise halduri tegevust.

Ettepanek nr 1.2

Kehtiv PankrS § 66 lg 1 sätestab:

Lisaks tasule on halduril õigus nõuda oma kohustuste täitmiseks tehtud vajalike kulutuste hüvitamist. Selleks esitab haldur iga kolme kuu möödudes alates pankroti väljakuulutamise pankrotitoimkonnale ja kohtule aruande sellel perioodil tehtud kulutuste kohta. Pankrotitoimkonnal ja kohtul on õigus nõuda haldurilt kuludokumentide ning täiendavate andmete esitamist. Kohus võib jätta kinnitamata nende kulutuste hüvitamise, millest pankrotitoimkonnale ja kohtule ei ole õigel ajal teatatud.

Pankrotiseaduse § 66 lõike 1 teises lauses asendatakse sõnad „iga kolme kuu möödudes“ sõnadega „iga kuue kuu möödudes“ ja § 66 lõige 1 sõnastatakse järgmiselt:

„(1) Lisaks tasule on halduril õigus nõuda oma kohustuste täitmiseks tehtud vajalike kulutuste hüvitamist. Selleks esitab haldur iga kuue kuu möödudes alates pankroti väljakuulutamise pankrotitoimkonnale ja kohtule aruande sellel perioodil tehtud kulutuste kohta. Pankrotitoimkonnal ja kohtul on õigus nõuda haldurilt kuludokumentide ning täiendavate andmete esitamist. Kohus võib jätta kinnitamata nende kulutuste hüvitamise, millest pankrotitoimkonnale ja kohtule ei ole õigel ajal teatatud.“

Selgitus:

Muudatuse eesmärk on vähendada haldurite, kohtute ja pankrotitoimkonna liikmete (võlausaldajate esindajate) halduskoormust, sest praktikas ei ole 3 kuuline tähtaeg ennast õigustanud. Iga 3 kuu järel aruande esitamine on ebamõistlik, sest nii lühikese perioodi jooksul kulude seis oluliselt ei muutu. 6 kuuline periood annab parema ülevaate kõikidele menetlusosalistele. Pankroti väljakuulutamise 3 kuu jooksul esitab haldur kohtule PankrS § 132 ettekande ja koheselt pärast nõuete kaitsmist esitab haldur kohtule jaotusettepaneku (kui nõudeid ei vaidlustata) ning antud menetluskokumentides kajastab haldur samuti tehtud kulutusi. Muudatus ei kahjusta ka teiste menetlusosaliste (võlgniku, võlausaldajate) õigusi, sest aruande esitab haldur ainult kohtule ja pankrotitoimkonnale ning sisuliselt ei muutu

midagi kulude tõendamise ja põhjendamise küsimuses, üksnes pikeneb aruande esitamise periood.

Muudatuse eesmärk on m.h ühtlustada menetluses sarnaste aruannete esitamise tähtajad. Aluseks on võetud PankrS § 165 lg 1, mille kohaselt esitab haldur kohtule ettekandeid iga kuue kuu tagant kui pankrotimenetlus kestab üle kahe aasta.

Pankrotiseaduse § 66 lõiget 3 täiendatakse kolmanda lausega ja § 66 lg 3 sõnastatakse järgmiselt:

„(3) Menetluse jooksul tekkinud vajalikud kulutused võib haldur pankrotitoimkonna nõusolekul katta jooksvalt pankrotivara arvel. Jaotusettepaneku ja pankrotimenetluse lõpparuande kinnitamisel kontrollib kohus halduri kohustuste täitmiseks tehtud kulutuste vajalikkust ja põhjendatust ning kinnitab vajalike ja põhjendatud kulutuste suuruse. Põhjendatud juhtudel võib haldur taotleda kohtult vajalike kulutuste kinnitamist ka muul ajal, eelkõige juhul, kui haldur peab kulutuste tegemist vajalikuks hoolimata pankrotitoimkonna nõusoleku puudumisest.

Selgitus:

Muudatusega täiendatakse kehtivat regulatsiooni, nähes ette võimaluse halduril taotleda kohtult vajalike kulutuste kinnitamist ka pankrotitoimkonna nõusoleku puudumisel. Eelduseks on sealjuures kulutuste põhjendatus ja vajalikkus.

Pankrotitoimkonna nõusolekuta kulutuste tegemine võib olla vajalik, kui toimikond on näiteks seotud võlgniku juhtkonnaga ja kulutuste tegemise vajalikkus on seotud juhtkonna vastutusele võtmisega, näiteks raamatupidamisele või õiguslase ekspertiisile tehtavad kulutused.

Ettepanek nr 1.3

Kehtiv PankrS § 140 sätestab:

Kui pankrotivarasse kuuluv ese on koormatud pandiõiguse või muu asjaõigusega, mis annab võlausaldajale õiguse nõuda koormatud eseme sundmüüki, müüb haldur koormatud eseme kolme kuu jooksul, koormatud kinnisasja aga nelja kuu jooksul arvates ajast, millal haldur võis alustada pankrotivara müüki, arvestades §-des 133 ja 134 sätestatut.

Pankrotiseaduse § 140 tekstist jäetakse välja kohustus müüa pandiõiguse või muu asjaõigusega koormatud vallasasi kolme kuu jooksul ja pandiõiguse või muu asjaõigusega koormatud kinnisasi nelja kuu jooksul ning § 140 sõnastatakse järgmiselt:

«Kui pankrotivarasse kuuluv ese on koormatud pandiõiguse või muu asjaõigusega, mis annab võlausaldajale õiguse nõuda koormatud eseme sundmüüki, müüb haldur koormatud eseme pärast seda, kui haldur võib alustada pankrotivara müüki, arvestades §-des 133 ja 134 sätestatut.»

Selgitus:

Kehtivad tähtajad 3 ja 4 kuud vara müümiseks ei ole mõistlikud ega toimi praktikas, sest ei ole täidetavad. Samuti võib vara müügil selliste tähtaegade rakendamine kahjustada võlausaldajate huve, sest lühike realiseerimisaeg sunnib haldurit vara hinda kiiresti langetama, kui ostjaid pole. Pankrotimenetluse mõte on aga rahuldada võlausaldajate nõuded võimalikult suures osas, mis eeldab, et haldur saaks vara müügist võimalikult kõrget hinda. Samuti on täiesti tavapärane, et olenemata vara hinnast ei leidu siiski varale koheselt ostjaid ja seda haldurist olenematutel põhjustel (tegemist spetsiifilise kaubaga vms). Antud olukorras ei ole haldur automaatselt täitnud PankrS §-st 140 tulenevat nõuet müüa vara seaduses ettenähtud ajavahemiku jooksul. Vara müük 3-4 kuu jooksul on väga raskendatud ka sellel põhjusel, et vara müügi otsustavad reeglina võlausaldajad/pankrotitoimkonna liikmed, kes määravad varale alghinna, mis järgib eelkõige nende huve ja on väga harvad juhused, et varale leidub ostjaid hinnaga, mis määratakse pankrotimenetluse alguses.

Ettepanek nr 1.4

Kehtiv PankrS § 146 lõige 1 sätestab:

Enne jaotise alusel raha väljamaksmist tehakse pankrotivarast pankrotimenetlusega seotud väljamaksed järgmises järjekorras:

- 1) vara välistamise ja tagasivõitmise tagajärgedest tulenevad nõuded;*
- 2) võlgnikule ja tema ülalpeetavatele makstav elatis;*
- 3) massikohustused;*
- 4) pankrotimenetluse kulud.*

Pankrotiseaduse § 146 lõike 1 punktide 1-4 sõnastust muudetakse enne jaotise alusel raha väljamaksmist pankrotivarast tehtavate pankrotimenetlusega seotud väljamaksete järjekorra regulatsiooni muutmiseks ja täpsustamiseks ning § 146 lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(1) Enne jaotise alusel raha väljamaksmist tehakse pankrotivarast pankrotimenetlusega seotud väljamaksed järgmises järjekorras:

- 1) pankrotimenetluse kuludest ajutise halduri tasu, ajutise halduri tehtud vajalikud kulutused oma ülesannete täitmiseks ja halduri tasu;**
- 2) käesoleva seaduse § 119 lg 4 ja 123 lg 4 nimetatud vara välistamise ja tagasivõitmise tagajärgedest tulenevad nõuded, välja arvatud menetluskulud;**
- 3) võlgnikule ja tema ülalpeetavatele makstav elatis;**
- 4) massikohustused;**
- 5) muud pankrotimenetluse kulud.“**

Selgitus:

Muudatuste eesmärk on tagada pankrotimenetluse efektiivsus ning menetleja huvi.

Riigikohtu lahendi 3-2-1-71-11 punktis 12 märgitakse, et halduri õigus saada tehtud töö eest õiglast tasu on üldtunnustatud põhimõtte ja sätestatud PankrS §-s 65. PankrS § 65 lg 1 järgi on halduril õigus saada tasu oma ülesannete täitmise eest.

Ettepaneku formuleerimisel on m.h aluseks võetud Saksa õigus, mille kohaselt pankrotihalduri nõudeõigus on avalik – õiguslik nõudeõigus ja kuulub GG artikli 12

kohaldamisalasse. Pankrotihalduri tasu ei ole seetõttu mitte edukustasu vaid tegevustasu. Tasu ei saa vähendada pankrotihalduri kohustuste rikkumise tõttu, mis paneb aluse isiklikule vastutusele kooskõlas InsO § 60ff, samuti on keelatud kohtu poolne tasaarvestus. Ainult kohustuste rikkumise eriti tõsiste juhtumite korral kaotab pankrotihaldur tasu nõudeõiguse.

Nõudeõigus tekib tegeliku töö tegemisel ja tasu kuulub maksmisele tegevuse lõpetamisel. Lõpetamine tähendab kõigi pankrotihalduri ülesannete täitmist pankrotimenetluse raames. Tasu ei saa jagada konkreetsete tegevuste järgi osadeks, s.h põhjusel, et pankrotihalduriks olemine ei ole osadeks jaotatav püsiülesanne. Pankrotihalduri tegevuse enneaegse lõpetamise korral kuulub tasu maksmisele menetluses pankrotihalduri ametiülesannete lõppedes.

Tasu peab olema üldise arvamuse kohaselt mõistlik. Mõistlik on tasu, kui see katab nii pankrotihalduri enda kulud, kui talle jääb ka pärast nimetatud kulude lahutamist raha järgi. Üldine põhimõte ütleb, et isikul, kelle kutsetööd kasutab avalik võim, on õigus saada oma tegevuse eest mõistlikku tasu.

Ajutise ja pankrotihalduri tasud ja kulud on InsOl § 54 teise lause järgi pankrotivara kohustused. Seega on pankrotihalduril õigus nõuda oma InsOl § 53 järgse tasu ja kulude pankrotivarast eelnevat rahuldamist (HK-Eickmann § 63 äärenumber 5; N/R/Delhaes § 63 äärenumber 6). Kuivõrd pankrotihalduri tasu on pankrotivara kohustus, rakendub pankrotivara ebapiisavuse korral (§ 208) § 209 p 1 järgne jaotusvalem. 24.6.1993 BVerfG (ZIP 1993, 1246; BVerfG ZIP 1993, 838) otsuse kohaselt tuleb pankrotihalduri tasu tasuda absoluutses eelisjärjekorras ka enne teisi kohtukulusid (usaldusväärset K/P/Lüke § 63 äärenumber 22).

Muudatuse eesmärk on harmoneerida halduri tasu regulatsioon kohtutäiturite ja notarite tegevuse regulatsiooni põhimõtetega, mille kohaselt nende tasu nõuded kuuluvad rahuldamisele eelisjärjekorras. Sellega soovitakse lahendada praktikas esinev olukord, et menetluse läbiviimise tulemusena võib haldur jääda üldse tasuta muudetavas õigusnormis sätestatud väljamaksete järjekorra tõttu.

Täiendavalt eelnevale märgime, et majanduslanguse ajal tõsteti notari tasusid just toimingupõhiste tööde eest, kuid pankrotihaldurid on täna situatsioonis, kus haldurite tasu on võrreldes 2003. aastaga kärbitud Riigikohtu lahendi valguses 25% (lisaks on sotsiaalmaks nüüd ka halduritasu sees). Keskmised tasud on aga muudes sektorites valdavalt tõusnud. Seetõttu oleks vajalik põhjalikumalt läbi arutada riigielarveliste tasumäärade küsimus, et viia menetlustasud vastavusse tegelike menetluskuludega. Kuivõrd pankrotihalduri tegevus on avalik-õigusliku ülesande täitmine, kuuluvad halduri tasud põhiseaduse § 113 kaitsealasse ning pankrotiseaduse võimalikult kiire täiendamine on pankrotihaldurite põhiõiguste lubamatu riive kõrvaldamiseks vältimatu ja hädavajalik. Seejuures peab elarvemenetlus järgima põhiseadust ja head õigusloome tava, mille kohaselt on õigusloomesse lisaks poliitilisele tahtele vajalik ka huvigruppide kaasamine, rääkimata lubatud tähtaegadest kinnipidamisest.

Ülaltoodud ettepanekuga seonduvalt märgitakse, et pakutud lahenduse alternatiivina saab kaaluda erinormi kehtestamist seaduse § 146-le, mida eelisjärjekorras välja makstakse (näit. ajutise halduri tasu ja kulud jöustunud kohtulahendi alusel). Samuti täpsustatakse erinevate kulutustega seonduvat (sh. näiteks seda, kas ajutise halduri tasult makstav maks on masskohustus või menetluskulu, sest § 148 või § 150 sätted annavad erineva tõlgendamise võimaluse).

Ettepanek nr 1.5

Kehtiv PankrS § 153 lg 2 – sätestab:

Pandiga tagatud nõue rahuldatakse esimeses järgus pandieseme müügist saadud raha ulatuses, millest on maha arvatud käesoleva seaduse § 146 lõikes 1 nimetatud väljamaksed võrdeliselt pandieseme müügist saadud rahasumma suhtele pankrotivara müügist laekunud raha kogusummasse, ent mitte enam kui 15/100 ulatuses pandieseme müügist saadud rahasummast.

Pankrotiseaduse § 153 lõike 2 esimest lauset täiendatakse pärast sõnu „millest on maha arvatud“ sõnadega „kõik nimetatud pandieseme valitsemise, pandieseme müügi ja asjaõigusseaduses nimetatud asja säilitamisega seonduvad kulud kogu ulatuses ning muud käesoleva lõike punktis 1 nimetatud muud“, mis sätestavad, et pandieseme valitsemise, pandieseme müügi ja asjaõigusseaduses nimetatud asja säilitamisega seonduvate kulude hüvitamisel ei kohaldata samas lõikes sätestatud 15% piirangut ning lõige 2 sõnastatakse järgmiselt:

„(2) Pandiga tagatud nõue rahuldatakse esimeses järgus pandieseme müügist saadud raha ulatuses, millest on maha arvatud:

1) kõik pandieseme valitsemise, pandieseme müügi ja asja säilitamiseks vajalikud kulud kogu ulatuses;

2) käesoleva lõike punktis 1 nimetatud muud käesoleva seaduse § 146 lõikes 1 nimetatud väljamaksed võrdeliselt pandieseme müügist saadud rahasumma suhtele pankrotivara müügist laekunud raha kogusummasse, ent mitte enam kui 15/100 ulatuses pandieseme müügist saadud rahasummast.“

Selgitus:

Muudatus on vajalik, et katta pandieseme valitsemise, müügi ja säilitamisega seonduvad otsesed kulud. Kehtiv pankrotimenetluse kulude ulatuse piirmäär on mitte enam kui 15/100 pandieseme müügist saadud rahasummast. Sellest aga praktikas alati ei piisa, sest otseselt pandiesemega või muul viisil selgelt pandipidaja huvides tehtud "vara valitsemisega seotud otsesed kulud" (valve, küte, elekter, maamaks, kindlustus jne.) võivad olla suured ning võivad vähese väärtusega või vähelikviidse vara korral ületada 15% pandieseme väärtusest. Praktikas esineb probleeme just väikese väärtusega korterite või kinnistute osas, kus näiteks 10 000 euro väärtuse vara osas võib 1500 eurot kulusid tekkida mõne kuu jooksul enne vara müüki. Kuna kulud tasutakse enne pankrotihalduri tasu, siis praktikas esineb juhtumeid, kus haldur on jäänud pärast vara moodustamist, valitsemist ja müüki kogu tehtud töö eest üldse ilma tasuta. Arvestada tuleb, et kui kehtiva seaduse alusel sellisel juhul pankrotimenetlus raugub ja kui pandieset asub võõrandama täitur, siis täitemenetluses vastav 15/100 piirang puudub. Juhul kui on tegemist äriühingu varaga ja menetlus raugub, siis võib vara kohese täituri poolse kiirmüügi ebaõnnestumise korral muutuda peremehetuks, kuna halduril on kohustus ühing 2 kuu jooksul registrist kustutada. Muudatus tehakse eesmärgiga sätestada pankrotiseaduses Pärnu Maakohtu otsustes tsiviilasjas 2-10-23257 kajastatud seisukoht, et kui pankrotivara hulgas peale hüpoteekidega koormatud vara muud vara ei ole, siis on põhjendatud pankrotimenetluse kulude katmine I järgu nõudest suuremas ulatuses kui piirmäär. Alternatiivvariant võiks olla, et antud piirmäära saabumisel ja menetluse

raugemisel täidab haldur PankrS § 3 lg 4 alusel edasi ainult vara müügi kohustust täituri ülesannetes. Halduri jätkamine peaks olema põhjendatud ka pandipidaja huvidest, kuna haldur on juba pankrotimenetluse käigus omandanud kogu teabe objekti müügi kohta ning halduri vahetamine täituri vastu tekitab pandipidajale põhjendamatut ajalist ja rahalist kulu.

Muudatusettepaneku esitamisel on m.h aluseks võetud Saksa õigus, mille oluliseks põhimõtteks on, et kulude hüvitamise suuruse kohta peavad olema kehtestatud erinevad arvestusmeetodid tuvastamis-, hooldus- ja realiseerimiskulude korral ning aluseks peaksid olema üksnes tegelikud kulud. Praktilisuse huvides nähakse aga tuvastamis- ja realiseerimiskulude puhul siiski ette ka üldkulude kandmine ning realiseerimistulust tuleb täiendavalt maha arvestada tagatisvara hooldamise kulud. Samuti võeti arvesse, et õiguskomisjon suurendas valitsuse seaduseelnõuga võrreldes tuvastamiskulude kohta kehtivat kindlaksmääratud summat kahe protsendi võrra neljale protsendile ning jättis seadusest täielikult välja vajalike hoolduskulude tasumise kohustuse[1]. Samas ei ole siiski välistatud kokkulepped halduri ja võlausaldaja vahel hooldusega seotud meetmete ning võlausaldaja osalemise üle nende meetmete kuludes kandmisest[2].

Realiseerimiskulude jaoks on määratud viieprotsendiline määr realiseerimistulust. Nii nagu arvutatakse tuvastamiskulude jaoks kindlaksmääratud summa, nii arvutatakse ka realiseerimiskulude jaoks kindlaksmääratud summa realiseerimise tulust[3]. Realiseerimiskulusid pankrotivara huvides võib ainult siis maha arvata, kui varade realiseerimist teostab pankrotihaldur. Kui tegelikult tekkinud realiseerimiskulud on teataval konkreetsel juhtumil oluliselt suuremad kui § 171 lg 1 teises lauses sätestatud kindlaksmääratud summa, siis võib haldur need tegelikult tekkinud kulud realiseerimistulust maha arvata juhul, kui need olid realiseerimise jaoks sellises suuruses vajalikud (§ 171 lg 2 teine lause). Erinevus viieprotsendilisest määrast on õigustatud ka juhul, kui realiseerimise jaoks vajalikud kulud jäävad oluliselt väiksemaks kui viis protsenti realiseerimistulust, ning juhul, kui seega tegelikult tekkinud kulud kindlaksmääratud 5%-lise summa asemel on ainult 2,5%[4].

Tegelikku erinevust kõnealusest määrast peab tõendama see, kes saab sellest kasu[5]. Seega on tõendite esitamise kohustus näiteks ka vastuväite esitanud võlausaldajal, kes viitab sellele, et realiseerimine on olnud oluliselt odavam kui viis protsenti realiseerimistulust[6]. Kui realiseerimise tegelikud kulud on oluliselt väiksemad kui 5%-line realiseerimise määr, lasub halduril asjaolude esitamise kohustus ja tõendamiskohustus realiseerimiskulude tegeliku suuruse kohta. Kui vastav ettekanne puudub, võib kohus hinnata tsiviilkohtumenetluse seadustikku (ZPO) § 287 kohaselt[7]. Haldur peab ka siis tõendeid esitama, kui ta taotleb määrast suuremat summat[8].

Kulude määra sätestamisel ning nende ületamise korral on vaidlus juba ette kavandatud ning lõpliku otsuse langetab pankrotimenetlust menetlev / kohtuvaidlust lahendav kohus.

[1] (vrd Ausschussberi valitsuse seaduseelnõu 3 196 kohta, trükkinud Balz/Landfermann, lk 421)

[2] (vrd BT-Drucks 12/7302, lk 177; HK-Landfermann § 170 punktid 4, 15).

[3] (N/R/Becker § 171 punkt 8; HK-Landfermann § 171 punkt 7; BerlKo-Breutigam § 171 punkt 9; FK-Wegener § 171 punkt 4; Smid § 171 punktid 2, 4; Haunschild DZWIR 1999, 60, 62; H/W/W § 171 punkt 4; krit Geurts DB 1999, 818, 819; erinevalt LG Halle/Saale 5.1.2001 ZInsO 2001, 270; brutotulude kohta Mönning FS Uhlenbruck lk-d 239, 254).

[4] (BerlKo-Breutigam § 171 punkt 11; FK-Wegener § 170, § 171 punkt 8; HK-Landfermann § 171 punkt 7; N/R/Becker § 171 punkt 13).

[5] (Smid § 171 punkt 7; Mönning FS Uhlenbruck, lk-d 239, 252; H/W/W § 171 punkt 4).

[6] N/R/Becker § 171 punkt 22)

[7] (AG Bonn 20.9.2000 ZInsO 2001, 240 [Ls])

[8] (N/R/Becker § 171 punkt 22; Mönning FS Uhlenbruck, lk-d 239, 252; KS-Gottwald/Adolphsen, lk 1043, 1076 punkt 127)

Ettepanek nr 1.6

Pankrotiseaduse paragrahvi 23 lg 4 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(4) Kui pankrotiavalduse menetlus lõpetatakse raugemisega pankrotti välja kuulutamata ja võlgniku varast ei jätku ajutise halduri tasu ja kulutuste hüvitamiseks, siis eeldatakse, et pankrotiavaldus on jäetud õigeaegselt esitamata. Sellisel juhul mõistab kohus ajutise halduri tasu ja hüvitatavad kulutused välja solidaarselt võlgnikult ja isikutelt, kes on oma kohustusi rikkudes jätnud pankrotiavalduse õigeaegselt esitamata. Isik kelle vastu nõue esitatakse, peab vaidluse korral tõendama, et ta ei ole pankrotiavalduse õigeaegse esitamata jätmisega oma kohustusi rikkunud. Kohus võib määrata ajutise halduri tasu ja kulutuste hüvitamise riigi vahenditest. Riigi vahenditest ei hüvitata ajutise halduri tasu ja kulutusi suuremas summas kui 397 eurot (sealhulgas seaduses ettenähtud maksud, välja arvatud käibemaks).“

Selgitus:

Sätte kehtestamise ettepanekut ajendab esitama asjaolu, et seadus näeb ette juriidilise isiku juhatuse liikmete kohustuse esitada püsiva maksejõuetuse ilmnemisel asjatu viivitusega kohtule pankrotiavaldus. Ilma pankrotti välja kuulutamata raugivate menetluste suur osakaal kinnitab, et seda kohustust täidetakse harva. Juhatuse liikmetele on tihti kasulik, et pankrotiavaldust menetletakse siis, kui äriühingul vara enam üldse ei ole või kui seda on väga vähe. Sel juhul ei saa ettevõttes toimunud kas piisava põhjalikkusega kontrollida ja analüüsida või ei saa etteheidetavate tegude avastamisel raha puudumise tõttu esitada hagiavaldusi äriühingu vara suurendamiseks. Puudub tõhus sanktsioon, mis kallutaks juhatuse liikmeid pankrotiavalduse esitamise kohustuse rikkumisest hoiduma või heastaks kohustuse rikkumise negatiivse mõju.

Senised pankrotiavalduse õigeaegse esitamise kohustuse rikkumise sanktsiooniks kavandatud sätted ei ole suutnud seda funktsiooni enamikel juhtudel täita. KarS § 385¹ alusel kellegi kuriteos süüdimõistmine osutus liiga kulukaks ja keeruliseks ning revisjoni tulemusel tunnistati see säte vastuväidetele vaatamata kehtetuks. Võlausaldajal on võlgniku juhatuse liikme vastu nõuet esitades enamasti keeruline varustada kohut põhjenduste ja tõenditega selle kohta, mis ajast alates tuleb äriühingu makseraskusi käsitada püsiva maksejõuetusena, mis omakorda annaks aluse esitada nõudeid juhatuse liikmete vastu. Vajalikke andmeid saaks koguda pankrotimenetluses, kuid seda ei saa tihti viia läbi raha puudumise tõttu.

Sätte eesmärk on suunata juhatuse liikmeid oma kohustusi täitmas ning parandada nii võlausaldajate huvides kui ka avalikes huvides toimuva menetluse rahastamise võimalusi. Säte loob iseseisva ja suhteliselt piiratud vaidlustamise võimalusega nõude aluse juhatuse liikmete vastu olukorras, kus nende juhitud äriühingu varast ei piisa isegi selleks, et äriühingus toimunud kontrollida ja analüüsida ning nõuete esitamise aluste ilmnemisel neid nõudeid realselt esitada.

Sätte kehtestamisega ei saa tagada, et juhatuse liikmetelt realselt laekub raha, mille arvel on võimalik läbi viia pankrotiavalduse menetlus või pankrotimenetlus. Säte ei ole abinõu, mis

asendab menetluse riigipoolse finantseerimise. Säte loob täiendava menetluse rahastamise võimaluse riigipoolse finantseerimise kõrval ning samuti on aluseks riigi poolt kantud menetluskulu juhatuse liikmetelt tagasi nõudmiseks.

I osa kokkuvõte

Tegelikult on kiireid lahendusi vajavaid küsimusi tunduvalt rohkem (töölepingu seaduse koondamise sätete rakendamise välistamine või piiramine pankrotimenetluses; Eesti Töötukassa kaasamine töötajate nõuete vormistamisele pankrotimenetluses jne), kuid vastavad ettepanekud on veel koostamisel ning Koda ei ole neid hetkel valmis esitama.

Arvesse võttes kiirete muudatusettepanekute menetlemisele seatud mahupiiranguid, ei ole prioriteetsena esitatud ettepanekut, mis tagab pankrotiseaduse § 29 lõikes 8 sätestatud ajutise halduri tasu ja kulude hüvituse sätete rakendamise. Vastav ettepanek on ära nimetatud osas II, mis annab ülevaate Koja poolt seni esitatud prioriteetsetest muudatusettepanekutest, mille menetlemist Koda peab endiselt oluliseks.

II osa: Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite poolt eelnevalt esitatud prioriteetsed pankrotiseaduse muudatusettepanekud, mille menetlemist taotletakse võimalikult kiiresti teises järjekorras

Ettepanek nr 2.1 PankrS § 99 lg 3 muutmiseks

Regulatsiooni kooskõlla viimiseks pankrotiseaduse kehtiva redaktsiooni ülejäänud sätetega muudetakse § 99 lõike 3 esimese lause sõnastust pärast sõnu „mitte hiljem kui“ asendades sõnad „kolm kuud enne pankroti väljakuulutamist“ sõnadega „kolme kuu jooksul alates ajutise halduri nimetamisest“ ning § 99 lõige 3 sõnastatakse järgmiselt:

„(3) Loovutamise saadud nõuet võib pankrotimenetluses tasaarvestada ainult juhul, kui nõude loovutamine ja sellest võlgnikule kirjalik teatamine on toimunud mitte hiljem kui kolme kuu jooksul alates ajutise halduri nimetamisest. Loovutamise saadud nõuet ei saa tasaarvestada, kui nõue võlgniku vastu oli loovutatud viimase kolme aasta jooksul enne ajutise halduri nimetamist ja võlgnik oli sel ajal maksejõuetu ning nõude omandanud isik sellest loovutamise ajal teadis või pidi teadma.“

Selgitus:

Muudatuste eesmärk on parandada sätte sõnastust, kuivõrd sätte sõnastamisel on unustatud, et pankrotimenetluses nõuete loovutamisel on pankrotipesal nõue pankrotivõlgniku vastu, kus võlgnikuga tasaarvestatakse loovutamise saadud nõuded ning viia sätte sõnastus vastavusse pankrotiseaduse kehtiva redaktsiooni ülejäänud sätetega, mille kohaselt algab pankrotimenetlus erinevalt esialgselt seaduse redaktsioonist ajutise pankrotihalduri nimetamisega. Eelnevast tulenevalt peaks PankrS § 99 lg-s 3 olema sätestatud, et tasaarvestamise tähtaeg 3 kuud hakkab kulgema alates ajutise halduri nimetamisest (see on pankrotimenetluse algatamisest).

Ettepanek nr 2.2 PankrS § 29 lg 8 muutmiseks

Saavutamaks pankrotiseaduse kehtiva redaktsiooni kehtestamisel seatud eesmärged, täiendatakse pankrotiseaduse § 29 lõiget 8 kahe lausega alljärgmises sõnastuses: „*Ajutise halduri tasu ja vajalike kulutuste väljamaksmiseks vajaliku summa ulatuses lõpetab kohus arestid ja määrab, millise vara arvelt pankrotihalduri tasu ja menetluseks vajalikud kulutused kaetakse. Väljamaksed likvideerimisel oleva juriidilise isiku pangakontolt ajutise pankrotihalduri tasu ja kulutuste hüvitamiseks teostatakse likvideerija ülesannetes tegutseva isiku poolt antud maksekorralduse alusel*“ ning § 29 lõik 8 sõnastatakse alljärgmiselt:

„(8) Kui juriidilisest isikust võlgniku pankrotimenetlus lõpetatakse raugemise tõttu, likvideerib ajutine haldur juriidilise isiku kahe kuu jooksul menetluse lõpetamise määruse jõustumisest arvates likvideerimismenetluseta. Kui pankrotimenetluse raugemisel on võlgnikul mingi vara, makstakse sellest kõigepealt ajutise halduri tasu ja kaetakse vajalikud kulutused. Tasu määramise määrusega määrab kohus, millise vara arvelt ajutise halduri tasu ja menetluseks vajalikud kulutused kaetakse ning lõpetab väljamaksmiseks vajaliku summa ulatuses sellele varale seatud arestid.

Väljamaksed likvideerimisel oleva juriidilise isiku pangakontolt ajutise halduri tasu ja kulutuste hüvitamiseks teostatakse likvideerija ülesannetes tegutseva ajutise halduri poolt antud maksekorralduse alusel. Õigustatud isiku taotlusel võib kohus käesoleva lõike esimeses lauses nimetatud tähtaega pikendada kuni kuue kuuni. Tähtaja pikendamisel määrab kohus kindlaks summa, mille taotluse esitanud isik peab tasuma likvideerija ülesannetes tegutseva ajutise halduri tasu ja likvideerimiskulutuste katteks ning mis ei ole suurem kui 396,25 eurot. Väljamaksed likvideerimisel oleva juriidilise isiku pangakontolt ajutise halduri tasu ja kulutuste hüvitamiseks teostatakse likvideerija ülesannetes tegutseva ajutise halduri poolt antud maksekorralduse alusel.“

Alternatiiv eelviimase lause osas:

„Tähtaja pikendamisel määrab kohus kindlaks summa, mille taotluse esitanud isik peab tasuma likvideerija ülesannetes tegutseva ajutise halduri tasu ja likvideerimiskulutuste katteks ning mis ei ole suurem kui 960 eurot.“

Selgitus:

Muudatuste eesmärk on parandada sätte sõnastust, et kujundada ühtne PankrS § 29 lõike 8 sätete rakenduspraktika ajutise pankrotihalduri seadusest tulenevate õiguste tagamiseks.

PankrS lõikest 8 tuleneb juriidilise isiku likvideerija, kes eelnevalt täitis sama juriidilise isiku pankroti välja kuulutamiseks esitatud pankrotiavalduse menetluses ajutise pankrotihalduri ülesandeid, õigus esitada maksekorraldus ajutise pankrotihalduri tasu ja kulutuste katteks makse tegemiseks likvideeritava juriidilise isiku täitemenetluses arestitud pangakontol olevate rahaliste vahendite arvel. Selline maksekorraldus kuulub täitmisele, sest kooskõlas PankrS § 29, mis reguleerib pankrotiavalduse menetluse raugemist ilma pankrotti välja kuulutamata, lõike 1 sätetega lõpetab kohus “määrusega menetluse pankrotti välja kuulutamata raugemise tõttu olenemata võlgniku maksejõuetusest, kui võlgnikul ei jätku vara pankrotimenetluse kulude katteks ning ei ole võimalik vara tagasi võita või tagasi nõuda, sealhulgas puudub võimalus esitada nõue juhtorgani liikme vastu”. Sama paragrahvi lõige 8 sätestab (esimeses kolmes lauses), et “(k)ui juriidilisest isikust võlgniku pankrotimenetlus lõpetatakse raugemise tõttu, likvideerib ajutine haldur juriidilise isiku kahe kuu jooksul menetluse lõpetamise määruse jõustumisest arvates likvideerimismenetluseta. Kui pankrotimenetluse raugemisel on võlgnikul mingi vara, makstakse sellest kõigepealt ajutise halduri tasu ja kaetakse vajalikud kulutused. Õigustatud isiku taotlusel võib kohus käesoleva lõike esimeses lauses nimetatud tähtaega pikendada kuni kuue kuuni.”

Teistsugune PankrS § 29 lg 8 sätete rakendamise praktika ei ole Koja hinnangul kooskõlas PankrS § 29 sisu ja eesmärkidega, mida nende kehtestamisel 2009. aastal esitatud kohtutäituri seaduse muutmise seaduseelnõu 463 SE seletuskiri selgitas alljärgmiselt.

PankrS § 29 muutmise üheks eesmärgiks on „korrastada ja täielikult ümber kujundada praegu kehtiv segasevõitu regulatsioon pankrotimenetluse raugemise kohta enne pankroti väljakuulutamist (vt ka § 30 muutmise kommentaaris öeldut). /.../ Paragrahvi 29 lõike 8 kohaselt peab menetluse lõpetamisel raugemise tõttu ajutine haldur juriidilisest isikust

võlgniku likvideerima ilma likvideerimismenetlusteta. /.../ Lõige 8 lahendab ka järelejäänud varaga seonduva kitsaskoha. Nimelt tõstasid pankrotihaldurid probleemi, et aeg-ajalt jääb § 29 lõike 1 või 2 alusel likvideeritud isiku puhul alles vähesel määral vara, millega ei osata midagi peale hakata. Näiteks on likvideeritava äriühingu pangakontol mõnikümmend krooni. Seda vara äriühingu osanikele või aktsionäridele välja jagada oleks justkui ebakohane, arvestades seejuures, et samal ajal tasub riik halduri töötasu ja kulutusi (kui isiku varast ei jätku, mis on sellistel juhtudel väga tavaline). Nii peakski tulevikus loodava § 29 lõike 2 teise lause kohaselt kuuluma allesjääv vara ajutisele pankrotihaldurile, mille arvelt võib vähendada temale riigi eelarvest makstavat töötasu või hüvitist.“

Täpsemalt selgitab PankrS § 29 lõike 8 sätete kohaldamist pankrotihaldurite kutsekogu juhatuse esimehele saadetud Justiitsministeeriumi 28.06.2010 kirjas nr 16-1/8325 (lisatud), mille ära kiri on saadetud ka Finantsinspeksioonile, esitatud Justiitsministeeriumi seisukoht ajutise halduri tasu maksmisest pankrotimenetluse raugemise korral. Viimatinimetatud kirjas annab Justiitsministeerium vastuse küsimuses, kas ajutise halduri tasu ja vajalike kulude hüvitis kuulub pankrotiseaduse § 29 lõike 8 alusel rahuldamisele võlgnikule kuuluva täitemenetluses arestitud vara arvel.

Justiitsministeerium asus esitatud küsimuses seisukohale, et pankrotiseaduse § 29 lõike 8 kohaldamata jätmine jätkuvas täitemenetluses ei ole põhjendatud. Seisukoha alusena tuuakse välja asjaolu, et „1. jaanuaril 2010. aastal jõustus uus kohtutäituri seadus, mille rakendussätetes nähti muuhulgas ette ka pankrotiseaduse täiendamine § 29 lõikega 8. Nimetatud uues lõikes sätestatakse, et juhul, kui juriidilisest isikust võlgniku pankrotimenetluse raugemisel on võlgnikul mingi vara, makstakse sellest kõigepealt ajutise halduri tasu ja kaetakse vajalikud kulutused, võlgniku likvideerib ajutine haldur likvideerimismenetlusteta. Sätte puhul on tegemist erinormiga täitemenetluse seadustiku sätete suhtes, mis käsitlevad täitemenetluse jätkumist pärast pankrotimenetluse lõppemist. Säte kuulub kohaldamisele ka juhul, kui võlgniku vara on arestitud hetkel, kui pankrotimenetlus lõpetatakse raugemise tõttu. /.../ Pankrotiseaduse § 29 lõike 8 puhul on tegemist selge ja üheselt mõistetava õigusnormiga, mille eesmärk on tagada pankrotiseaduse § 23 lõikes 1 sätestatud halduri õigus tasule. Vastavalt pankrotiseaduse § 23 lõikele 1 on ajutisel halduril õigus saada oma ülesannete täitmise eest tasu ja nõuda oma ülesannete täitmiseks tehtud vajalike kulutuste hüvitamist. Nii ajutise halduri tasu kui ka hüvitatavate kulutuste suuruse kinnitab kohus määrusega. /.../ Justiitsministeerium on seisukohal, et summa, mille kohus on määrusega määranud ajutise halduri tasuks ja kulutuste hüvitamiseks tuleb tasuda ajutisele haldurile täitemenetluses arestitud vara arvel enne sissenõudjate vahel tulemi jaotamist.)“

Arvesse võttes vajadust mõista PankrS § 29 terminoloogiat, peame siinjuures põhjendatuks viidata ka 17.05.2010 algatatud täitemenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (763 SE II) seletuskirjale teise lugemise teksti juurde (kättesaadav

<http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=1033443&u=20110304141518>), mis seonduvalt pankrotiseaduse muudatusettepanekuga nr 5, 20, 22 selgitab, et need „on tingitud vajadusest ühtlustada pankrotiseaduse terminoloogiat. Alates 01.01.2010 jõustunud pankrotiseaduse muudatuste üheks eesmärgiks oli ära kaotada pankrotimenetluse algatamise mõiste ning asendada see ajutise halduri nimetamise mõistega. Muudatuse tulemusena ei kasutataks pankrotiseaduses enam mõistet pankrotimenetluse algatamine, vaid üksnes ajutise halduri nimetamine“.

PankrS § 29 sätetes kasutatavast sõnastusest tulenevad küsimused, mille kohaselt PankrS § 29 reguleerib pankrotiavalduse menetluse raugemist ilma pankrotti välja kuulutamata, selle lõik 8 aga sätestab ajutise halduri õiguse saada tasu ja kulude hüvitust kõigi teiste ees eelisjärjekorras “(k)ui juriidilisest isikust võlgniku pankrotimenetlus lõpetatakse raugemise tõttu” ja “pankrotimenetluse raugemisel on võlgnikul mingi vara”.

Alternatiivi selgitus:

Muudatuse eesmärk on viia halduri tasu vastavusse tegeliku töö mahu ja kuludega võttes aluseks, et ajutise halduri töö maht on esialgselt esitatud hinnangutel keskmiselt 20 tundi (mida arvesse võttes peaks piirmäär olema 1500...2000 või enamgi eurot), ning suurendada juhatuse liikme vastutust halduri tasu maksmise kohustuse osas, et suurendada halduri tasu võlglaselt kättesaamise võimalust ning vähendada pankrotiavaldustega viivitamist ja varade kantimist (ilmselt mitte küll suuremaid). Eesmärk on muuta varade kantimine ja varade varjamine võimalikult kulukaks ning seega võimalikult vähemõttekaks; ühtlasi tõsta seeläbi juhatuse liikme vastutust ja parandada ettevõtluskultuur. 960 eurot on kompromiss halduri tegelike kulude ja riigi võimaluste vahel. Täiendavalt tuleks luua mehhanism, et riik saaks sellesama 960 füüsilisest isikust võlgnikult või võlgniku juhatuse liikmelt regressi e. tagasinõude korras (tegeliku võlgniku eest ära makstud summa riigile tagasinõudmine) sisse nõuda.

Justiitsministeerium on andnud 14.10.2013 oma tõlgenduse pankrotiseadusele, mille kohaselt tuleks see küsimus seaduses sõnaselgelt sätestada.

III osa: Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja pankrotiõiguse analüüsi ja muudatusettepanekute ettevalmistamise töögrupi ettepanekute koond pankrotiseaduse ja teiste seaduste muutmiseks, mis ei sisalda ettepanekuid, mille menetlemist taotletakse võimalikult kiiresti

Käesolev koond kajastab Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja (edaspidi Koda) pankrotiõiguse analüüsi ja muudatusettepanekute ettevalmistamise töögrupi ja Koda õiguskomisjoni 25.09.2014 ühiskoosolekul koostatud pankrotiseaduse ning töötukindlustuse seaduse, võlaõigusseaduse, äriseadustiku, karistusseadustikus jt seaduste muutmise ettepanekuid ning töögrupi seisukohti lahendamist vajavate küsimuste osas, mis võtavad arvesse 14.11.2014 seminari tagasisidet ning 24.11.2014 EMTAs toimunud kohtumise tulemusi. Koondist on välja jäetud käesoleva ettepanekute projekti esimeses ja teises osas sisalduvad ettepanekud.

Ettepanek nr 3.1

3.1.1. Pankrotiseaduse § 23 lõikes 4 sätestatud pankrotihalduri tasu ning hüvitavate kulutuste summat tõstetakse.

Pankrotiseaduse § 23 lõikes 4 asendatakse asendatakse sõnad «397 eurot » sõnadega «960 eurot»

Selgitus:

Muudatuse eesmärk on viia halduri tasu vastavusse tegeliku töö mahu ja kuludega võttes aluseks, et ajutise halduri töö maht on esialgselt esitatud hinnangutel keskmiselt 20 tundi (mida arvesse võttes peaks piirmäär olema 1500...2000 või enamgi eurot), ning suurendada juhatuse liikme vastutust halduri tasu maksmise kohustuse osas, et suurendada halduri tasu võlglaselt kättesaamise võimalust ning vähendada pankrotiavaldustega viivitamist ja varade kantimist (ilmselt mitte küll suuremaid). Eesmärk on muuta varade kantimine ja varade varjamine võimalikult kulukaks ning seega võimalikult vähemõttekaks; ühtlasi tõsta seeläbi juhatuse liikme vastutust ja parandada ettevõtluskultuur. 960 eurot on kompromiss halduri tegelike kulude ja riigi võimaluste vahel. Täiendavalt tuleks luua mehhanism, et riik saaks sellesama 960 füüsilisest isikust võlgnikult või võlgniku juhatuse liikmelt regressi e. tagasinõude korras (tegeliku võlgniku eest ära makstud summa riigile tagasinõudmine) sisse nõuda.

Justiitsministeerium on andnud 14.10.2013 oma tõlgenduse pankrotiseadusele, mille kohaselt tuleks see küsimus seaduses sõnaselgelt sätestada.

Ettepanek nr 3.2

3.2.1. Pankrotiseaduse § 29 lõige 5 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(5) Kui menetlus lõpetatakse käesoleva paragrahvi lõikes 1 või 2 sätestatud alusel, esitab võlgniku töötaja töötukassale töötuskindlustuse seaduses sätestatud avalduse

töötajale hüvitise maksmiseks saamata jäänud palga ja puhkusetasu ning töölepingu lõppemisel saamata jäänud hüvitise eest. Võlgniku pankroti väljakuulutamise ajal ametisolnud juhtorgani liige on kohustatud töötajale tema nõudmisel esitama informatsiooni ja dokumentatsiooni, mis sisaldab töötaja saamata jäänud palga ja puhkusetasu andmeid.“

Töötuskindlustuse seaduse §-i 21 lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(1) Hüvitise taotlemiseks tööandja maksejõuetuse korral esitab töötaja töötukassale vormikohase avalduse koos tööandja maksejõuetuks tunnistamist tõendavate dokumentidega. Hüvitise taotlemise avalduse vormi ja avaldusele lisatavate dokumentide loetelu kehtestab sotsiaalminister määrusega.“

Selleks, et ülalviidatud muudatusega haakuks ka töötuskindlustuse seadus, tuleb muuta järgnevat töötuskindlustuse seaduse sätteid:

3.2.2. Töötuskindlustuse seaduse § 22 lõiget 1 täiendatakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(1) Töötukassa vaatab töötaja avalduse läbi, kontrollib taotletava summa põhjendatust ja teeb otsuse hüvitise määramise või määramata jätmise kohta hiljemalt 30. päeval avalduse vastuvõtmise päevast arvates.“

3.2.3. Töötuskindlustuse seaduse § 22 lõiget 3 täiendatakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(3) Töötukassa saadab käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud otsuse haldurile ja töötajale posti teel viie päeva jooksul otsuse tegemise päevast arvates.“

Selgitus:

Ettepaneku eesmärk on kaitsta töötajat, et tal oleks võimalik kiiresti ja vahetult esitada nõuded ja suhelda Eesti Töötukassaga, kes saab ise koguda väljamakse tegemiseks vajalikud andmed ning teha vastavad toimingud. Seda olukorras, kus likvideerija ülesannetes tegutsev ajutine haldur saab Eesti Töötukassale väljamaksete tegemiseks vajaliku taotluse esitada pärast kõigi töötajate osas vajalike andmete kogumist ja arvestuste koostamist, mis võib erinevatel ajutisest haldurit mitteolenevatel põhjustel olla keerukas ja pikaajaline ning kohati lausa võimatu ülesanne, sest puuduvad vajalikud andmed ja dokumendid ning puuduvad ka rahalised vahendid nende kogumiseks ja arvestuste koostamiseks. Olukorras, kus ei ole võimalik kontrollida töötaja poolt esitatavate andmete õigsust, ei ole põhjendatud jätkata praktikaga, et ajutine haldur peab kinnitama Eesti Töötukassale esitatavate dokumentide õigsust.

Ettepanek nr 3.3

Pankrotiseaduse § 104 lõike 4 esimest ja teist lauset muudetakse.

Pankrotiseaduse § 104 lõige 4 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(4) Kulused, mida võlgnik seoses käesoleva paragrahvis nimetatud hagi, kaebuse või juriidilisest isikust võlgniku juhatuse või seda asendava organi liikme poolt vastuväite esitamisega kannab, ei kaeta pankrotivara arvel.“

Selgitus:

Täiendus on vajalik võlgniku või juriidilisest isikust võlgniku juhatuse või seda asendava organi liikme poolt pahatahtlike põhjendamatute vastuväidete esitamise ärahoidmiseks. Praktikas esineb olukordi, kus võlgnik esitab põhjendamatuid vastuväiteid ainult negatiivsetest emotsioonidest lähtuvalt. Võlgniku poolt esitatud põhjendamatud vastuväited toovad kaasa asjatud kohtumenetlused, mille kulud tuleb kanda pankrotivara arvel. Menetluskulude kandmine menetluse algatamist põhjustanud isiku poolt on õiglane ja mõjub distsiplineerivalt võlgniku või juriidilisest isikust võlgniku juhatuse või seda asendava organi liikmele. Täiendus on kooskõlas tsiviilkohtumenetluse üldpõhimõtetega ning aitab kaasa eesmärgile läbi viia pankrotimenetlus mõistliku aja jooksul ja võimalikult väikeste kuludega.

Ettepanek nr 3.4.

Pankrotiseaduse § 106 lõiget 1 täiendatakse lausega: „Hagi esitamisest peab võlausaldaja koheselt pankrotihaldurit kirjalikult teavitama“.

Pankrotiseaduse § 106 lg 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(1) Kui nõuete kaitsmise koosolekul nõuet, selle rahuldamisjärku või nõuet tagavat pandiõigust ei tunnustatud, otsustab nõude või pandiõiguse tunnustamise võlausaldaja hagi alusel kohus. Kui nõude või pandiõiguse vastu on vaielnud haldur, on kostjaks haldur, kellel on kõik võlgniku kui kostja õigused ja kohustused. Kui nõude või pandiõiguse vastu on vaielnud võlausaldaja, on kostjaks võlausaldaja, kes nõudele, selle rahuldamisjärgule või pandiõigusele vastu vaidles. Hagi võib esitada ühe kuu jooksul, arvates päevast, mil koosolek jättis nõude või pandiõiguse tunnustamata. Hagi esitamisel, kui haldur ei ole kostja, peab võlausaldaja kümne päeva jooksul hagi menetlusse võtmisest pankrotihaldurit kirjalikult teavitama.“

Selgitus:

Täiendus on vajalik selleks, et pankrotihaldur saaks jaotusettepanekus õigeaegselt ja õigesti kajastada andmeid kõigi nõuete ja nende rahuldamisjärkude üle peetavate vaidluste kohta. Käesoleval ajal teevad pankrotihaldurid nõude tunnustamise hagide esitamise kohta kohtutele järelepärimisi, mis suurendab kohtute töötajate töömahtu. Pankrotihaldurid peavad enne jaotusettepaneku koostamist ootama vastuseid kohtutest, mis ei ole alati täpsed ja ammendavad. Kuna pankrotihaldur ei ole kõnealustes vaidlustes kohtumenetluse pooleks, ei ole ka e-toimikust abi.

Võlausaldajapoolne informeerimiskohustus aitab kaasa pankrotimenetluse kiiremale läbiviimisele ning vähendab kohtute töötajate töömahtu. Antud muudatuse eesmärk on rõhutada võlausaldaja kaasaaitamiskohustust menetluses.

Ettepanek nr 3.5

3.5.1. Pankrotiseaduse § 123 lõikes 6 asendatakse sõnad „üks aasta“ sõnadega „kuus kuud“. Pankrotiseaduse § 123 lg 6 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(6) Vara välistamise või hüvitise nõude aegumistähtaeg on kuus kuud pankrotiteate ilmumisest arvates, kui aga nõudeõigus tekkis hiljem, siis kuus kuud selle tekkimisest arvates.“

3.5.2. Pankrotiseaduse § 33 lg 2 lisatakse lausesse üks „kolmandate isikute kohustus kahe kuue jooksul pankrotiteate ilmumisest arvates teatada haldurile vara välistamise nõudest pankrotivarast“ lisamisega.

Pankrotiseaduse § 33 lg 2 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(2) Pankrotiteates märgitakse pankroti välja kuulutanud kohtu nimi, otsuse tegemise kuupäev ja kellaaeg, andmed võlgniku ja halduri kohta, ettepanek võlausaldajatele oma nõuete esitamiseks ja nõuete esitamise tähtaeg, kolmandate isikute kohustus kahe kuu jooksul pankrotiteate ilmumisest arvates teatada haldurile vara välistamise nõudest pankrotivarast ning võlausaldajate esimese üldkoosoleku toimumise aeg ja koht. Pankrotiteates tuleb märkida nõude tähtaegselt esitamata jätmise tagajärjed.“

Selgitus:

Vara välistamise või hüvitise nõude aegumistähtaaja lühendamise on vajalik pankrotimenetluse kiirema läbiviimise ja pankrotimenetluse kulude vähendamise eesmärgil. Käesoleval ajal kehtiva pankrotiseaduse redaktsiooni kohaselt tuleks mõne vara puhul terve aasta pankrotiteate ilmumisest vara müüimata oodata, kas vara välistamise nõue esitatakse või mitte. Samas on PankrS § 123 lg 2 kohaselt halduril vara säilimise tagamise kohustus, mille nõuetekohane täitmine toob kaasa suuri kulutusi näiteks ruumide üürile, valvele jne., mille kulud tuleb kanda pankrotivara arvel.

Ettepanek on kooskõlas efektiivsuse taotlusega. Samuti on eesmärk kaitsta haldurit nõuete eest, mis ei ole kooskõlas pankrotimenetluse põhimõtete ja eesmärkidega.

Ettepanek nr 3.6

Pankrotiseaduse § 124 lg 3 tunnistatakse kehtetuks.

3.6.1. Pankrotiseaduse § 124 lõige 3 tunnistatakse kehtetuks.

Selgitus:

Halduri vastutus ja ülesanded on reguleeritud PankrS §-des 54-1, 55 ja 63. ÄS järgse juhatuse liikme vastutuse eelduseks on juhatuse liikme poolt seadusest, osaiühingu põhikirjast, osanike või juhatuse otsustest ja võimalikust lepingust tulenevate konkreetsete kohustuste kõrval ka üldise hoolsuskohustuse ja lojaalsuskohustuse täitmata jätmise.

Juhatuse liige peab oma kohustusi täitma korraliku ettevõtja hoolsusega. Juriidilise isiku juhtorgani liikmed peavad oma seadusest või põhikirjast tulenevaid kohustusi täitma juhtorgani liikmelt tavaliselt oodatava hoolega ja olema juriidilisele isikule lojaalsed. Juhatuse liige vabaneb vastutusest, kui ta tõendab, et on oma kohustusi täitnud korraliku ettevõtja hoolsusega.

Samas haldur ühelt poolt kohustub tagama võlausaldajate õiguste ja huvide kaitseks, olles samal ajal võlgniku seaduslikuks esindajaks. Haldur ei saa aga samaaegselt arvestada võlgniku ja võlausaldajate huve olukorras, kus need on üksteisele vastanduvad. Olemuslikult kaitseb haldur siiski esmalt võlausaldajate huve. Seega ei ole halduril näiteks võimalik täita juhatuse liikme vastutuse vältimise eelduseks olevat lojaalsuskohustust vajalikult määral võlgnikust juriidilise isiku ees, mistõttu ei ole kohane kohaldada haldurile juhtorgani liikme vastutuse põhimõtteid.

Muudatused on vajalikud, et oleks hõlmatud halduri poolt ka juriidilise isiku vara valitsemisega seotud õigused ja kohustused ning välistada halduri suhtes vastutus äriühingu juhtorgani liikme tegevuse läbi, mida halduri vastutuskindlustus ei kata.

Ettepaneku menetlemisel on vajalik analüüsida, kas valitsemise sisu vajab täpsemat avamist nt § 153 täpsustamisega. Eesmärk on eristada halduri ja juhatuse liikme vastutus, mis on vajalik ametiteooria ja juhtorgani teooria vastuolu kõrvaldamiseks. Seda tingib m.h vastuolu süüülise vastutuse põhimõttega, mis sellega laieneb.

Ettepanek nr 3.7

Pankrotiseaduse § 128 lõiget 1 täiendatakse sõnade „võlgniku raamatupidamise“ vahel sõnaga „*pankrotimenetluse aegse raamatupidamise korraldamise eest, ehk raamatupidamise korraldamise eest alates võlgniku pankroti väljakuulutamisest*“.

3.7.1. Pankrotiseaduse § 128 lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(1) Kui võlgnik on raamatupidamiskohustuslane, vastutab haldur võlgniku raamatupidamise korraldamise eest pankrotimenetluse ajal. Haldur ei vastuta pankrotimenetlusele eelneva perioodi raamatupidamise ja muu dokumentatsiooni korrasoleku ja säilimise eest pankrotiperioodi /pankrotimenetluse/ ajal ja pärast seda.“

3.7.2. Pankrotiseaduse § 128 lõiked 2 ja 4 tunnistatakse kehtetuks.

Selgitus:

Muudatuse eesmärk on konkretiseerida võlgniku ja pankrotimenetluse raamatupidamisega ja aruandlusega seonduvaid halduri õigusi ja kohustusi ning jätta menetluse efektiivsuse ja kiiruse suurendamise eesmärgil kohustustest välja sooritused, mis ei ole pankrotimenetluse läbiviimiseks vajalikud.

Kehtiva PankrS § 128 lg 1 sõnastus on eksitav ja vastuolus ÄS fikseeritud ühingu juhatuse liikme vastutuse tähtajaga. ÄS järgi on pankrotimenetluse eelse raamatupidamise korraldamise kohustus ühingu juhatuse liikme kohustuseks. Juhtorgani liikme kohustuste mittekohane täitmine toob ÄS järgi kaasa õigusliku vastutuse (tsiviil- ja/või kriminaalõigusliku vastutuse). Ühingu juhatuse liikme tagasikutsumisest alates lõpevad tema volitused kohustused äriühingu ees, kuid juhtorgani liikme tagasikutsumisest alates ei lõpe tema vastutus äriühingu ees juhatuse liikme kohustustes olemise perioodil toime pandud kohustuste rikkumisega tekitatud kahju eest.

Praktikas on tavapärased juhtumid, kus pankrotimenetluse eelselt ei ole raamatupidamist korraldatud nõuetekohaselt või ei anta haldurile üldse võlgniku raamatupidamise dokumente üle. Menetluslikult on ebaefektiivne ja võlausaldajate seisukohast ebaõiglane nõuda haldurilt pankrotivara arvelt võlgniku raamatupidamise taastamist või tegelemist küsimustega, millega oli ÄS kohustatud tegelema ühingu juhatuse ning mille eest kannab ÄS järgi juhatuse vastutust ka pärast ühingu pankroti väljakuulutamist.

Pankrotimenetluses koostatakse piisaval hulgal aruandeid (ajutise halduri aruanne, halduri ettekanne võlausaldajate I üldkoosolekul, pankrotivara nimekiri, jaotusettepanek, lõpparuanne, tegevusaruanne), mille raames antakse täpne ülevaade võlgniku varade kui ka kohustuste kohta ning millega on seadusest tulenevalt võimalik ka menetlusosalistel tutvuda. Eelnimetatud aruanded sisalduvad ka kohtutoimikus. Sellest tulenevalt puudub igasugune vajadus veel halduri kohustamiseks esitada äriregistrile võlgniku majandusaasta aruanne. Võlgniku majandusaasta formaat erinev teistest halduri poolt kohtule, võlausaldajatele esitatavate aruannetes formaadist, mistõttu toob majandusaasta aruande koostamine kaasa alati täiendava ajakulu ega loo mingit lisaväärtust mitte kellegi jaoks. Pankrotiseadus ei nõua, et lisaks menetlusosalistele oleks avalikult kättesaadav teave pankrotivõlgniku majandusliku olukorra kohta ka menetlusvälistele isikutele.

Ettepaneku menetlemisel on vajalik analüüsida vastuolu süülise vastutuse põhimõttega, mis sellega laieneb. Samuti analüüsida kujunenud kohtupraktikat.

Ettepanek nr 3.8

Pankrotiseaduse § 144 lõiget 1 täiendatakse lausega „*Esialgse jaotusettepaneku võib haldur esitada ka juhul, kui müüdüd on vähemalt üks pandiese või ühe pandipidaja nõude tagatiseks olnud kõik pandiesemed.*“ ja § 144 lg 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(1) Kui pankrotivara müügist on laekunud raha käesoleva seaduse § 146 lõikes 1 nimetatud väljamaksete ning võlausaldajatele jaotiste alusel väljamaksete tegemiseks, võib haldur pankrotitoimkonna nõusolekul esitada kohtule ja pankrotitoimkonnale jaotusettepaneku enne kõigi nõuete ja nende rahuldamisjärkude üle peetavate vaidluste lõppu (esialgne jaotusettepanek). Esialgse jaotusettepaneku võib haldur esitada ka juhul, kui müüdüd on vähemalt ühe pandipidaja nõude tagatiseks olnud kõik pandiesemed.“

Selgitus:

Muudatuse eesmärk on menetluse efektiivsuse tõstmine, sh võlausaldajate nõuete kiirem rahuldamine menetluses, kus on mitu pandieset ja erinevad pandipidajad. Kuna pankrotimenetlus võib kesta aastaid, siis pärast ühe pandipidaja nõude tagatiseks olnud pandieseme(te) müüki on põhjendatud teha antud pandipidajale kohe väljamakse tema pandieseme müügist saadu arvelt.

Eeltoodust tulenevalt on pandipidaja suhtes põhjendatud teha temale väljamakse vastavalt esialgsele jaotusettepanekule, et vältida nimetatud pandipidaja asjatut ootamist temaga mitte seotud nõuete tunnustamise vaidlust (nt on vaidlustatud teised tagatud nõuded) ja juhul kui ei õnnestu müüa teisi pandiesemeid, mis on koormatud teiste pandipidajate kasuks.

Ettepaneku menetlemise käigus peetakse vajalikuks välja tuua probleem, et kohtud ei järgi 10-päevast tähtaega ning peetakse vajalikuks arutada, kas see tähtaeg võiks olla pikem, kui ühtlasi kinnitatakse halduri tasu ja kulud. Nt 30 päeva.

Ettepanek nr 3.9

Pankrotiseaduse §-i 178 lisatakse lõige 4 järgmises sõnastuses:

„(4) Võlausaldajate üldkoosoleku poolt vastu võtmata või kohtu poolt kinnitamata jäetud kompromissettepaneku asemel ei või esitada rohkem kui kaks kompromissiettepanekut.“

Selgitus:

Muudatus on tehtud eesmärgiga muuta menetlus efektiivsemaks, sh kiiremaks. Kuna kehtiv PankrS ei piira kompromissettepanekute esitamise arvu, siis on praktikas juhtumeid, kus võlgniku poolt esitatakse järjest kümneid erinevaid ettepanekuid, mis jäävad küll kõik vastu võtmata võlausaldajate poolt, kuid takistavad vara müüki (PankrS § 134 lg 1). Ettepanek on

kompromissettepanekute esitamist piirata just kahe korraga, et juhul kui esimesel korral ebaõnnestub, siis on olemas veel ka teine võimalus, kuid peale seda peaks olema kompromissi võimalused lõppenud ja nõuete rahuldamiseks toimub võlgniku vara müük. Võlgnikul on alati enne kompromissi esitamist võimalik eraldi suhelda vähemalt suuremate võlausaldajatega ning sellest tulenevalt ka oma ettepaneku tegemisel lähtuda. Kahel korral ettepaneku esitamise õigus ei piira võrreldes kehtiva seadusega liigselt võlgniku õigusi, kuid samas tagab menetluse põhjendamatu venimise võimaluse ning seega ka parema võlausaldajatele huvide kaitse ja kiirema pankrotimenetluse.

Eesmärk on kohaldada ettepanekute esitamise piiranguid analoogiliselt saneerimismenetlusega.

Ettepanek nr 3.10

Äriseadustiku § 180 lõike 5¹ lõppu lisatakse lause, „Äriühingu omakapitali seadusele mittevastavuse korral eeldatakse, et tegemist on püsiva maksejõuetusega.“ ja äriseadustiku § 180 lõige 5¹ sõnastatakse järgmiselt:

„(5¹) Kui osäühing on maksejõuetu ning maksejõuetus ei ole tema majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine, peab juhatus viivitamata, kuid mitte hiljem kui 20 päeva möödumisel maksejõuetuse ilmnemisest, esitama kohtule osäühingu pankrotiavalduse. Pärast maksejõuetuse ilmumist ei või juhatuse liikmed teha osäühingu eest makseid, välja arvatud maksed, mille tegemine maksejõuetuse olukorras on kooskõlas korraliku ettevõtja hoolsusega. Juhatus liikmed on solidaarselt kohustatud hüvitama osäühingule pärast maksejõuetuse ilmumist osäühingu tehtud maksed, mille tegemine vaadeldavas olukorras ei olnud kooskõlas korraliku ettevõtja hoolsusega. Juhatus liikmete vastutusele kohaldatakse käesoleva seaduse §-s 187 sätestatud. **Äriühingu netovara seadusele mittevastavuse korral eeldatakse, et tegemist on püsiva maksejõuetusega.**“

Selgitus:

Äriseadustiku § 180 lõike 5¹ lõppu lause lisamisega peetakse vajalikus sätestada, et seadusele mittevastava netovara puhul püsivat maksejõuetust eeldatakse. Muudatuse sisseviimine toob kaasa tõendamiskoormuse muutuse, mille on tinginud senine kohtupraktika¹

ÄS § 180 lg 5¹ sätet tuleb tõlgendada koosmõjus TsÜS §-ga 36, mille kohaselt peavad juhatuse või seda asendava organi liikmed esitama pankrotiavalduse, kui on ilmne, et juriidiline isik on püsivalt maksejõuetu. Seega tekib osäühingu juhatuse liikmetel pankrotiavalduse esitamise kohustus siis, kui osäühingu püsiv maksejõuetus on ilmne. Selleks, et teha kindlaks, kas äriühingust võlgnik on teatud hetkel muutunud objektiivselt püsivalt maksejõuetuks, tuleb anda terviklik hinnang tema varalisele seisundile ja majandustegevuse tõenäolisele tulevikuperspektiivile. Võlgniku objektiivne püsiv maksejõuetus on ilmne, kui tema majanduslikku olukorda iseloomustavad andmed on sellised, mis annavad objektiivsele ja asjatundlikule kõrvalseisjale alust pidada võlgnikku püsivalt maksejõuetuks.

¹ sh. Riigikohtu lahendid (3-1-1-49-11, [3-2-1-188-12](#))

Praktikas on tekkinud vajadus tuvastada võlgniku püsiva maksejõuetuse tekkimise täpsem aeg. Seda tihti olukorras, kus puudub vara pankrotimenetluse kulude katteks, mistõttu on halduril piiratud võimalused tõendada ja viia läbi täiendavaid analüüse, et pankrotiavaldus on esitatud hilinemisega. Seega tegemaks kindlaks, kas äriühing oli mingiks ajaks muutunud objektiivselt püsivalt maksejõuetuks, tuleb halduril hinnata kõiki võlgniku majanduslikku olukorda mõjutavaid olulisi asjaolusid kogumis. Lisaks netovarale tuleb analüüsida ka teisi raamatupidamisandmeid, samuti võlgniku äriplaani perspektiivikut. Olukorras, kus võlgniku raamatupidamine puudub või on ebarahuldavalt korraldatud, ei ole võimalik praktikas tuvastada täpset maksejõuetuse tekkimise aega.

Kui äriühingu netovara ei vasta seadusele, siis tuleks eeldada, et tegemist on püsiva maksejõuetusega. Võlgniku pankrotiavaldust esitama kohustatud isikul on võimalik tõendada, et tal puudus kohustus pankrotiavaldust esitada või võlgnik ei olnud teatud hetkel muutunud objektiivselt püsivalt maksejõuetuks. Võlgniku pankrotiavaldust esitama kohustatud isikul on võimalik netovara seadusele mittevastavuse korral anda terviklik hinnang võlgniku varalisele seisundile ja majandustegevuse tõenäolisele tulevikuperspektiivile, sh. peaks ta enda väite aluseks olevaid asjaolusid ise tõendama või vähemalt looma tegeliku võimaluse neid asjaolusid kontrollida.

Ettepaneku menetlemisel peetakse siiski vajalikuks analüüsida selle vajalikkust. Arvesse tuleb m.h võtta EU 1-eurose äriühingu asutamise võimalikke lahendusi ning pöörata tähelepanu vastutuse küsimuste võimalikele uutele lahendustele. Nt bilansi vastavuse analüüsile jms.

Ettepanek nr 3.11

3.11.1. Pankrotiseaduse paragrahvi 136 täiendatakse lõikega 5 alljärgmise sättega:

„Pankrotimenetluses enampakkumisel müüdüd kinnisasja puhul ei kehti VÕS § 291 lg 4 ning eelmine üürile- või rendile andja ja pankrotihaldur ei vastuta üürnikule või rentnikule ega kellelegi teisele tekitatud kahju eest, kui uus üürile- või rendile andja rikub üüri- või rendilepingust tulenevat kohustust ega taga uue üürile- või rendile andja pankrotimenetluses enampakkumisel müüdüd kinnisasja üüri- või rendilepingust tulenevaid kohustusi.“ ja pankrotiseaduse § 136 lõige 5 sõnastatakse järgmiselt:

„(5) Pankrotimenetluses enampakkumisel müüdüd kinnisasja puhul ei kehti VÕS § 291 lg 4. Eelmine üürile- või rendile andja ja pankrotihaldur ei vastuta üürnikule või rentnikule ega kellelegi teisele tekitatud kahju eest, kui uus üürile- või rendile andja rikub pankrotimenetluses enampakkumisel müüdüd kinnisasja üüri- või rendilepingust tulenevat kohustust ega taga uue üürile- või rendile andja pankrotimenetluses enampakkumisel müüdüd kinnisasja üüri- või rendilepingust tulenevaid kohustusi.“

Alternatiivne sõnastus:

„(5) Pankrotimenetluses müüdüd kinnisasja puhul ei kehti VÕS § 291 lg 4. Eelmine üürile- või rendile andja ja pankrotihaldur ei vastuta üürnikule või rentnikule ega kellelegi teisele tekitatud kahju eest, kui uus üürile- või rendile andja rikub pankrotimenetluses enampakkumisel müüdüd kinnisasja üüri- või rendilepingust tulenevat kohustust ega taga uue üürile- või rendile andja pankrotimenetluses enampakkumisel müüdüd kinnisasja üüri- või rendilepingust tulenevaid kohustusi.“

3.11.2. Võlaõigusseaduse § 291 lõike 4 lõppu lisatakse lause „Eelmine üürileandja ja pankrotihaldur ei vastuta üürnikule ega kellelegi teisele tekitatud kahju eest, kui uus üürileandja rikub pankrotimenetluses enampakkumisel müüdü kinnisasja üürilepingust tulenevat kohustust ega taga uue üürile- või rendile andja pankrotimenetluses enampakkumisel müüdü kinnisasja üüri- või rendilepingust tulenevaid kohustusi.“ ja võlaõigusseaduse 291 lõik 4 sõnastatakse järgmiselt:

„(4) Kui uus üürileandja rikub üürilepingust tulenevat kohustust, vastutab eelmine üürileandja kolme aasta jooksul, alates üürileandja õiguste ja kohustuste üleminekust, kohustuse rikkumisega üürnikule tekitatud kahju eest nagu käendaja. **Eelmine üürileandja ja pankrotihaldur ei vastuta üürnikule ega kellelegi teisele tekitatud kahju eest, kui uus üürileandja rikub pankrotimenetluses enampakkumisel müüdü kinnisasja üürilepingust tulenevat kohustust ega taga uue üürile- või rendile andja pankrotimenetluses enampakkumisel müüdü kinnisasja üüri- või rendilepingust tulenevaid kohustusi.**“

Selgitus:

Pankrotimenetlustes on osutunud probleemiks see, et tihti ei ole üürilepingutes ette nähtud, et pankrot on üürilepingu lõpetamise aluseks. Seetõttu on pankrotihaldur tõsise probleemi ees - ühest küljest puudub tal õiguslik alus üürilepingu lõpetamiseks, teisest küljest on ta üldjuhul kohustatud pankrotivara müüma.

Vastavalt PankrS § 50 lg-le 1 ei ole üürile- või rendileandja pankrot üüri- või rendilepingu lõpetamise aluseks, kui lepingus ei ole ette nähtud teisiti. Kui üüri- või rendilepingu järgi on pankrot selle lõpetamise aluseks, võib haldur lepingu ühekuulise või lepingus ettenähtud lühema ülesütlemitähtajaga üles öelda. PankrS § 50 lg 2 sätestab, et eluruumi üürileandja pankrot ei ole eluruumi üürilepingu lõpetamise aluseks.

Vastavalt VÕS § 291 lg-le 1 kui üürileandja võõrandab kinnisasja pärast kinnisasja üürniku valdusse andmist või kui üüritud asja omanik vahetub pärast asja üürniku valdusse andmist asja võõrandamise korral sundtäitmisel või pankrotimenetluses, lähevad üürilepingust tulenevad üürileandja õigused ja kohustused üle asja omandajale. VÕS § 291 eesmärk on kaitsta üürnikku olukorras, kus kinnisasja üürileandja kinnisasja võõrandab või selle mõne piiratud asjaõigusega selliselt koormab, et kinnisasja üürilepingu täitmine muutub võimatuks.² Nimetatud sätte eesmärk on välistada lepingu täitmisest kõrvalehiilimise võimalus ja kaitsta üürniku huve ja õigusi.

VÕS § 291 lg 4 kohaselt kui uus üürileandja rikub üürilepingust tulenevat kohustust, vastutab eelmine üürileandja kolme aasta jooksul, alates üürileandja õiguste ja kohustuste üleminekust, kohustuse rikkumisega üürnikule tekitatud kahju eest nagu käendaja.

VÕS § 323 lg 1 alusel võib üürilepingust tulenevate õiguste ja kohustuste üleminekul uuele üürileandjale üüritud asja võõrandamise või koormamise tõttu (VÕS § 291) uus üürileandja üürilepingu kolme kuu jooksul VÕS §-s 312 sätestatud ülesütlemitähtaega järgides üles

² I. Kull, v. Kõve, M. Käerdi, P. Varul. Võlaõigusseadus II, 2.-7. osa (§§208-618): kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2007, § 291, komm 1.

öelda, kui lepingut ei või varem lõpetada. Elu- või äriruumi üürilepingu võib omandaja sel põhjusel üles öelda üksnes juhul, kui ta vajab üüritud ruumi tungivalt ise. VÕS § 323 eesmärk on kaitsta kinnisasja või VÕS §-s 291 sätestatud piiratud asjaõiguse omandajat olukorras, kus vastavale isikule lähivad üürileandja õigused ja kohustused üle.³ VÕS § 323 tulenev ülesütlemisõigus kehtib, sõltumata sellest, kas kinnisasja omandaja üürilepingust teadis või pidi teadma⁴.

Elu- ja äriruumi üürilepingu ülesütlemine on VÕS § 323 alusel võimalik üksnes siis, kui uus üürileandja vajab üüritud ruumi tungivalt ise, kusjuures tungiv vajadus on hinnanguline kriteerium. Enda tarbeks vajamine seondub üürileandja tegevusega. Elu- ja äriruumi ise vajamine tuleb kõne alla nii füüsilisest kui ka juriidilisest isikust üürileandja puhul. „Tungiv ise vajamine“ välistab üürilepingu ülesütlemise üksnes sel põhjusel, et kinnisasja omandajale olemasoleva üürilepingu tingimused ei meeldi ja ta soovib kinnisasja kolmandale isikule parematel tingimustel välja üürida.⁵ Kuna tungiv vajadus on hinnanguline kriteerium ei ole siiski välistatud, et üürilepingu lõpetatakse ka nendel juhtudel, kus tegelikkuses selleks põhjust ei ole.

Oluline on siinkohal, et VÕS § 323 lg 2 alusel, kui uus üürileandja ütleb tähtajalise üürilepingu käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud juhul üles enne lepingu tähtaja möödumist, vastutab eelmine omanik lepingu lõppemisega üürnikule tekkinud kahju eest. Vastavalt PankrS 148 lg 1 p-le 1 on massikohustuseks pankrotimenetluse ajal halduri poolt oma ülesannete täitmisel tehtud tehingutest ja muudest toimingutest tekkinud kohustused. Küsimus on, kas üürniku kahjunõuet saab pidada massikohustuseks seetõttu, et haldur on see, kes võlgniku vara müügiga tegeleb.

VÕS § 291 lg 4 kohaselt kui uus üürileandja rikub üürilepingust tulenevat kohustust, vastutab eelmine üürileandja kolme aasta jooksul, alates üürileandja õiguste ja kohustuste üleminekust, kohustuse rikkumisega üürnikule tekitatud kahju eest nagu käendaja.

VÕS § 323 lg 1 alusel võib üürilepingust tulenevate õiguste ja kohustuste üleminekul uuele üürileandjale üüritud asja võõrandamise või koormamise tõttu (VÕS § 291) uus üürileandja üürilepingu kolme kuu jooksul VÕS §-s 312 sätestatud ülesütlemistähtaega järgides üles öelda, kui lepingut ei või varem lõpetada. Elu- või äriruumi üürilepingu võib omandaja sel põhjusel üles öelda üksnes juhul, kui ta vajab üüritud ruumi tungivalt ise. VÕS § 323 eesmärk on kaitsta kinnisasja või VÕS §-s 291 sätestatud piiratud asjaõiguse omandajat olukorras, kus vastavale isikule lähivad üürileandja õigused ja kohustused üle.⁶ VÕS § 323 tulenev ülesütlemisõigus kehtib, sõltumata sellest, kas kinnisasja omandaja üürilepingust teadis või pidi teadma⁷.

Elu- ja äriruumi üürilepingu ülesütlemine on VÕS § 323 alusel võimalik üksnes siis, kui uus üürileandja vajab üüritud ruumi tungivalt ise, kusjuures tungiv vajadus on hinnanguline kriteerium. Enda tarbeks vajamine seondub üürileandja tegevusega. Elu- ja äriruumi ise vajamine tuleb kõne alla nii füüsilisest kui ka juriidilisest isikust üürileandja puhul. „Tungiv ise vajamine“ välistab üürilepingu ülesütlemise üksnes sel põhjusel, et kinnisasja omandajale

³ Samas, § 323, komm 1.

⁴ Samas, § 291, komm 3.2.

⁵ Samas, § 291, komm 3.3.

⁶ Samas, § 323, komm 1.

⁷ Samas, § 291, komm 3.2.

olemasoleva üürilepingu tingimused ei meeldi ja ta soovib kinnisasja kolmandale isikule parematel tingimustel välja üürida.⁸ Kuna tungiv vajadus on hinnanguline kriteerium ei ole siiski välistatud, et üürilepingu lõpetatakse ka nendel juhtudel, kus tegelikkuses selleks põhjust ei ole.

Oluline on siinkohal, et VÕS § 323 lg 2 alusel, kui uus üürileandja ütleb tähtajalise üürilepingu käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud juhul üles enne lepingu tähtaja möödumist, vastutab eelmine omanik lepingu lõppemisega üürnikule tekkinud kahju eest. Vastavalt PankrS 148 lg 1 p-le 1 on massikohustuseks pankrotimenetluse ajal halduri poolt oma ülesannete täitmisel tehtud tehingutest ja muudest toimingutest tekkinud kohustused. Küsimus on, kas üürniku kahjunõuet saab pidada massikohustuseks seetõttu, et haldur on see, kes võlgniku vara müübiga tegeleb.

Kahjuna tuleb antud kontekstis käsitleda seda varalist diferentsi, mis kehtib võrreldes sellega, kui üürileping oleks kehtinud muu üürilepingu ülesütlemise aluseni. Tähtajalise üürilepingu puhul on hetkeks, mil saab üürilepingut muul alusel üles öelda eelkõige üürilepingu tähtpäev, seda eeldusel, kui üürnik on seni oma lepingulised kohustused täitnud ning muid erakorralise ülesütlemise aluseid ei esinenud, sest kui üürnik on seni oma kohustusi korrektselt täitnud, siis võib eeldada, et ta täidaks neid ka edaspidi.⁹ Seega võib eelmisele omanikule esitatav kahjunõue olla näiteks 10-20 aastaste tähtajaliste lepingute puhul üsnagi suur.

Pankrotihalduri jaoks on ohu kohaks ka see, et vastavalt VÕS § 323 lg-le 3 kohaldatakse VÕS § 323 lg-tes 1 ja 2 sätestatud ka juhul, kui üüritud asja omandaja võõrandab asja edasi.

VÕS § 323 lg 3 annab kinnisasja mitmekordse võõrandamise korral üürnikule valikuvõimaluse, kelle käest ta kahju hüvitamist nõuab. Üürnik võib kahju hüvitamise nõude esitada kõikide eelnevate üürileandjate suhtes.¹⁰

VÕS § 323 kommentaarides on asutud seisukohale, et välistamiseks võimalikku kahju hüvitamise nõuet, võiks kinnisasja võõrandaja kas kanda enne kinnisasja võõrandamist VÕS § 324 alusel kinnistusraamatusse märke üürilepingu kohta või siis sõlmida kinnisasja omandajaga lepingu kolmanda isiku kasuks VÕS § 80 mõttes, mille raames kinnisasja omandaja loobub VÕS §-st 323 tulenevast üürilepingu ülesütlemise õigusest. Toodud kahest võimalusest oleks kasulikum teine, sest märke kinnistusraamatusse kandmine vähendab kinnisasja käibeväärtust.¹¹

Tegelikkuses vähendavad mõlemad variandid pankrotivara müügist saadavat hinda ning seetõttu saavad võlausaldajate nõuded väiksemas mahus rahuldatud. Ühest küljest on arusaadav, et üürniku huve tuleb kaitsta, kuid teisest küljest on üürilepingu ülesütlemisega kaasnev potentsiaalne kahju hüvitamise nõue pankrotipesa jaoks äärmiselt koormav või kui haldur rakendab meetmeid riski maandamiseks, siis toob see kaasa pankrotivara odavamalt müümise.

Enamikes situatsioonides ilmselt ei tekigi probleeme – kinnisasja uus omanik jätkab lepingu täitmist ning mõlemad osapooled on situatsiooniga rahul. Samas on olukordi, kus tegemist on

⁸ Samas, § 291, komm 3.3.

⁹ Samas, § 291, komm 3.4.

¹⁰ Samas, § 291, komm 3.4.

¹¹ Samas, § 291, komm 3.4.

10-20 aastaks sõlmitud üürilepingutega ning pankrotihalduril on tõsine kahtlus, kas uus omanik soovib üürilepingutes kokku lepitud tingimustel lepingute täitmist jätkata või on uuel omanikul ehk kasulikum üürilepingud üles öelda ja ruume isiklikult kasutama hakata. Selliste juhtumite korral peaks olema võimalik halduri vastutus ning nõude esitamine massikohustusena välistatud.

Ettepanek nr 3.12

Pankrotiseaduse § 167 lõikes 1 lisatakse „Tunnustamata jäänud nõudeid, mille osas puudub jõustunud kohtulahend nõude tunnustamise kohta, pärast pankrotimenetluse lõppemist uuesti esitada ei saa.“.

Pankrotiseaduse § 167 lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(1) Pärast pankrotimenetluse lõppemist võivad võlausaldajad nõuded, mille võis esitada pankrotimenetluses, kuid mis on selles jäänud esitamata, samuti nõuded, mis küll esitati, kuid mis jäid rahuldamata ja millele võlgnik vastu vaidles, esitada võlgniku vastu üldises korras. Sel juhul pankrotimenetluse aja eest intresse ja viiviseid ei arvestata. Tunnustamata jäänud nõudeid, mille osas puudub jõustunud kohtulahend nõude tunnustamise kohta, pärast pankrotimenetluse lõppemist uuesti esitada ei saa.“

Selgitus:

Eesmärk on tagada õigusselgus pankrotimenetluse õiguslikes tagajärgedes. Täiendus on vajalik, sest käesoleval ajal on tekkinud vaidluseid PankrS § 167 lg 1 grammatilises tõlgendamises, kuna seaduses ei ole *expressis verbis* sõnastust selle kohta, et pankrotimenetluses tunnustamata jäänud nõudeid pärast menetluse lõppemist uuesti esitada ei saa. Sätte ebaselguse tõttu on tekkinud vaidlused ja tehtud kahetsusväärseid lahendeid, kus kohus on segi ajanud nõuete rahuldamata jäämise ja nõuete tunnustamata jäämise. Ei ole mõeldav, et nõude tunnustamise hagi rahuldamata jätmisega ei kaasneks võlausaldajale mis tahes õiguslikke tagajärgi, mistõttu nõuet oleks võimalik esitada korduvalt ja lõpmatuseni. Taolise olukorra lubamine ei saanud kindlasti olla seadusandja mõte pankrotiseaduse vastuvõtmisel.

Kui võlausaldaja nõue pankrotimenetluses jääb vaidlusalusel juhul tunnustamata ning kostja langeb välja võlausaldaja staatusest, peaks nõue igasuguse õigusloogika kohaselt olema lõppenud. PankrS § 167 lõikes 1 nimetatud loetelus ei ole nimetatud tunnustamata nõuete omajateks olevaid võlausaldajaid ning sätestatud nende õigusi esitada oma nõudeid üldises korras – nimetatud on üksnes rahuldamata jäänud nõuetega võlausaldajaid. Regulatsioon peaks selgelt sätestama, et kui isiku nõue ei jäänud pankrotimenetluses rahuldamata, vaid jäi tunnustamata, ei kuulu isik enam võlausaldajate ringi ning on minetanud lõplikult oma nõudeõiguse.

Seda ka põhjusel, et pankrotiseaduse kõige üldisem mõte enne nõuete rahuldamist on teatavasti selgitada välja ja vajadusel ka vaielda selgeks kõik nõuded. Kui asuda seisukohale, et vaidlustatud ja tunnustamata jäänud või ka kohtuvaidluses tunnustamata jäänud nõuete uuesti esitamine võlgniku vastu on (näiteks pankrotimenetluse lõppemisel kompromissiga või muudel alustel) võimalik, tekitaks see küsimuse, et milline tähendus on sellisel juhul kõigis

pankrotimenetlustes nõuete vaidlustamisel ja kohtus tunnustamata jäämisel üleüldse, kui neid nõudeid võib kogu aeg uuesti esitada?